

עליה לארץ ישראל

תחת איומים

פרק א'

סיפור חייהם של
ברוריה ואברהם אגבר

ראיין וכתב:
שמואל אגבר

•

תחילת סיפור - פסח 2008

עליה לארץ ישראל – תחת איומים

סיפרו הורי: ברוריה ואברהם אגבר
ראיין וכתב: שמואל אגבר

זהו סיפור שכולו גבורה,
סיפור של צעיר וצעירה,
אשר הקימו משפחה בגולה.

צעירים, שעברו וחצו מדינות,
יכלו לכל הנדודים והמחלות,
התחתנו והקימו משפחה כשהתאים,
והיום הם מודל לחיקוי לבנים ולכלות, נכדים ונינים.
הינה ברכת שלום לכם אמא ואבא,
על סיפור שכולו הישרדות, רגש וגם אהבה.

הגיבורים הפרטיים שלי - פרטיהם האישיים:

אבי - אברהם אגבר

יליד העיירה "קובל" אשר בחבל ווהלין לשעבר
פולין, היום נמצאת תחת האוטונומיה של
אוקראינה.
נולד בשנת 1923 ב-1 במאי (ל"ג בעומר) להוריו
סוסל ושמאל הי"ד. היה הילד ה-5 מתוך 6 ילדים.
ההורים, האחים והאחיות (מלבד אחותו וויסיה)
נרצחו על ידי הצורר הגרמני.

אימי – ברוריה (דוידזון) אגבר

ילידת העיירה "וישניבה", אשר בליטא שבפולין.
נולדה בשנת 1927 (חג השבועות) להוריה יינטה
וזאב הי"ד. אמה נפטרה בניכר,
אביה זאב ז"ל, אחותה בלה ז"ל נפטרו וקבורים
בארץ. אחיה הצעיר יוסקה (חי כיום באוסטרליה
עם אשתו ציפורה ו-2 בניו אריק ומיכאל) כול בני
המשפחה עלו לארץ במסלול חיים הדומה לשל
ברוריה אימי.

פתח דבר:

התחלת הסיפור, יום ראשון 13 אפריל 2008 - ערב פסח התכנסנו הורי ואני במרפסת המקורה שבחצר בביתנו, במושב הדרומית גן יבנה הסמוכה לאשדוד. ישבתי, פשוט בלעתי את המילים ורשמתי כמעט כל מילה מפי אומרם. כך אני מתאר את סיפורם האישי:

סיפור של זוג צעיר בשנות ה-20 לחייהם, שרדו מכל משפחתם את תלאות מלחמת העולם השנייה. כשמזוודת העץ הקטנה בידם, דמו ונמנו לאלפי הפליטים הזרים והיהודים שעברו תלאות בחציית הרי האלפים המושלגים, בכיוון יעד בריחתם -איטליה.

הורי, ברוריה ואברהם אגבר, מספרים ומתארים בפעם הראשונה בשיח גלוי עם בנם על תקופת ההיכרות, החיזורים וקשרי היחסים האישית והרומנטית, שנרקמה ביניהם. הרצון שלהם כניצולים, כבני אדם בודדים, להיות ולהרגיש ביחד וכן להקים משפחה,

שם מעבר להרים הגבוהים והלבנים משלג, הם מקווים למצוא מקלט בטוח לגופם ונפשם, לאחר שחוו את האובדן הנורא במלחמת אירופה עם הנאצים, הרוסים האוקראינים והאחרים.... ניסיון במעבר לסגנון חיים חדש של חיי שיתוף וקומונה ב"קיבוץ" באירופה השסועה והמחולקת.

זהו סיפורם של צעירים, שרצו לחיות, המטלטל בעוצמתו של מסע תלאות, נדודים ורצון בהישרדות ולבסוף סיפור של דרמה ההופך לאפי- אנד בהצלחת חיים, מאמץ מחתרתי אדיר והתארגנות עלייה לארץ ישראל.

אמנם, עליה לארץ תחת איומים בנשק מצד אנשי ההגנה, ושייט בים התיכון על ספינה ישנה "האומות המאוחדות", ששימשה כאונייה למעפילי אירופה והטלטלה בים כקליפת אגוז,

"האומות המאוחדות" שימשה כספינת מעפילים אשר העבירה והובילה עולים מחופי איטליה לחוף ארץ ישראל, בסוף חודש דצמבר 1947.

מעפילי הספינה הורדו בהצלחה לחוף נהרייה למרות התנגדות ופעילות כוחות הביטחון הבריטיים שהאדישות לא אפיינה אותם אפילו, שמועד השלטון של המנדט הבריטי בארץ עמד לפני סיומו. האנגלים עמדו לעזוב את הארץ ולשוב לארצם.

בארץ ישראל המנדטורית, הבריטים עדיין שולטים בכל תחומי החיים. ברוריה ואברהם, כבר משפחה. אך ממשיכים כ"נדודים" ממקום אחד למקום שני מתוך תיקווה להתמקם ולהתמסד. כל רצונם היה רק בהחלפת אוהלם ומטה הנדודים. במציאת מגורי קבע.

משפחת אגבר

אמא סוסיל אשת ילדיה
מימין: סוסיל, לאה, אליעזר, ויסיא, נחמיה, זלמן, אברהם

חיים-משה, דודו של אברהם
עם אשתו שרה, בתם חסיה
ובנם אברהם - היחיד שניצל

קובל 13.2.1935
זלמן (מימין) ונן דודו זלמן,
בנו של חיים-משה.
נשלח לאחות ויסיא שבקייבוץ

אליעזר במדי ב"ס "תרבות"
מעבר לתמונה:
"לזכרו! לאחות היקרה ויסיא.
מלזרקה קבוץ 17.10.1936"

קובל 1937.
לאה אחות אברהם

קובל 21.8.1934
חתונה בחצר בית משפחת אגבר ברח' פופשצ'נה 16.

1944-5, זלמן בן הדוד חיים-משה
עם אשתו הצטיינת מהצבא
האדום.

בקייבוץ הנשרה. ויסיא מימין. מעבר לתמונה:
"לזכרו! להורי היקרים. ויסיא קה 3.5. דודם"

1944-5, אברהם אגבר (משמאל) לאחר המלחמה
עם שני (מעיל צבאי) מתנה מחבר.

ביום מותך בני
ביום מותך בני
כוסו חריונות בלופן פרחיך
זי פרחים נחול נעקש
חותם אזי ארונך
את חייך.
רותם אגבר.
נכדם של ברחיה ואברהם.
נפל ב- 15.2.1999, בן 27 במותו
שירה של אמנו היה אגבר,
מתוך ספר שיריה "זר מריות לבני"
לד"ר ההנצחה באתר משרד הביטחון

אבות המשפחה הינם זלמן ופי"גה אגבר - סבא וסבתא של אברהם אגבר.
במלחמת העולם הראשונה הגיעה המשפחה לקובל מקולקי. כל הבנים עסקו באותו מקצוע
- קצבים ובעלי חנויות ברחוב קוליובה. פרנסה היתה לכולם. בזמן הסובייטים הפנו הארבעה
לקואופרטיב. לפי"גה וזלמן אגבר נולדו 4 בנים:
- חיים-משה, נישא לשרה. ילדיהם:
-- יעקב, הי"ד
-- חסיה, הי"ד שהיתה נשואה
-- זלמן, לחם והצטיין בצבא האדום, עלה ארצה, נישא ולו שני בנים: שמעון וברוך,
-- אברהם אגבר-ירקוני, עלה ארצה. לא הקים משפחה.

- לייבל, נישא לברכה ונולדו להם 2 ילדים. כל המשפחה נספתה בשואה.
- זיד, נידא לרבקה-אינדה ונולדו להם 3 ילדים. כל המשפחה נספתה בשואה
- שמואל (1888), הבן הבכור, נישא לסוסיל קורלנד מהעיר רכבלובקה שליך קולקי, בת
נחמיה ו-ויסיא. האב היה מסתובב בכפרים וקונה בהמות לשחיטה. גרו ברח' פופשצ'נה 16,
בית עם חצר גדולה בה רעו פרות. ששת ילדיהם:
-- ויסיא (1912), חניכת "השומר הצעיר", עלתה ארצה כחלוצה (1936) והתיישבה בקבוץ
עמיר. עברה לתל-אביב, נישאה ליעקב נעני שחקן "האוהל". ללא ילדים.
-- לאה (1914), למדה תפירה, נישאה בגטו קובל לבחור ממצ'יב ונספתה.
-- זלמן (1916), גויס לצבא האדום ונכנראה נהרג במלחמה.
-- נחמיה (1920), עבד כטכאי מכוונות תפירה. נספה בשואה.
-- אליעזר (1926), נספה בשואה.

- אברהם (1.5.1923), החל בלימודי הדפוס בקובל. לאחר הקמת הגטאות (יוני 1942),
ברח מהגטו מחופש לבחורה. עבר תלאות, ייסורים ונדודים. לאחר המלחמה הגיע לעיר
רייכנברג שבפולין, במסגרת קיבוץ "השומר הצעיר". נישא באוסטריה לברוריה לבית
דוידזון. ב- 31.12.47 הגיעה המשפחה ארצה באניית מעפילים רעועה.
אברהם, חבר וועד פעיל בארגון יוצאי קובל ובאגוד ווהלין, עשרות שנים.
לבני הזוג שני בנים:
--- שמואל הבכור (יוני 1947), נולד באיטליה תוך כדי המסע הארוך לארץ ישראל. שמואל
נישא לחיה ולהם 3 בנות: סיון, מעיין, מור ובן; רותם שנהרג במהלך שירות מילואים והוא בן
27 שנים בלבד.
--- יהונתן, נישא לנאוה ולהם 2 ילדים: אמיר ומיכל.

משפחת אגבר - מקורות נוספים לעיון:
- סיפור חייהם של ברחיה ואברהם אגבר
- הסעם מתור ימנו מסע בפולין, של שמואל אגבר

קובל - דפי משפחות

תחילת סיפור - מלחמת העולם השנייה שנת 1945

שנת 1945, מלחמת העולם השנייה עומדת לקראת סיומה. כוחות הצבא של בעלות הברית פלשו לאירופה. צבאות הברית החלו למגר את הכוחות הגרמנים ושותפיהם. הצבא הרוסי הרים ראש והחל להכות גם הוא בגרמנים. הגרמנים בנסיגה. הנאצים, הרייך השלישי והגסטאפו החלו לסגת לגבולם.

משפחת אגבר (בהרכב חסר)

מלחמת עולם היא עימות צבאי, שמערב את רוב מדינות העולם. המונח מתייחס בדרך כלל למלחמת העולם הראשונה ומלחמת העולם השנייה. מלחמות אלו התרחשו במאה ה-20, והשתתפו בהן במידה כזו או אחרת חלק גדול ממדינות העולם.

הכינוי ניתן גם בהשאלה למלחמות שעירבו צבאות רבים, גם אם לא מכל העולם. כך, לדוגמה, מלחמת קונגו השנייה, אשר הייתה העימות הבינלאומי הנרחב ביותר באפריקה זכתה לכינוי "מלחמת העולם של אפריקה".

אבי, אברהם, שרק זה עתה מלאו לו קצת יותר מ-20 שנים. מתאר כי במשך השנים האחרונות הוא ידע רק עזיבות, פרידות, נטישות, רעב, להתקיים כבודד וערירי, בגין נסיבות אלה לא היה לו את הפנאי והיכולת להתאבל על אובדנם של רבים מבני משפחתו, אשר נרצחו ונטבחו על ידי הנאצים ועוזריהם הנאמנים האוקראינים והפולנים.

תחנה ראשונה – פולין, רייכנברג מחוז שלזיה

סוף המלחמה, אבי, מגיע לעיר רייכנברג הנמצאת בתחום מחוז שלזיה התחתונה – בפולין.

שלזיה היא חבל ארץ היסטורי במרכז אירופה, המשתרעת על שטח של כ-45,000 קמ"ר שכיום רובו נמצא בדרום מערב פולין. חלקו הקטן, שלזיה הצ'כית, נמצאת כמובן בצ'כיה ועוד מחוז קטן (שהיה חלק משלזיה החל מ-1815) משתייך היום לגרמניה.

שלזיה משתרעת משני עברי נהר האודר ולאורך המדרונות הצפוניים של הרי הסודטים והרי הבסקידיים. עיר הבירה ההיסטורית של החבל הייתה העיר וורוצלב, בה חלק משמעותי מהאוכלוסייה היה גרמני. לאחר מלחמת העולם השנייה הועברו התושבים הגרמניים של חבל ארץ זה, שהיוו כרבע מהאוכלוסייה הכללית, מערבה לגרמניה.

באזור שלזיה הייתה נוכחות היסטורית משמעותית של יהודים. בחלק מהעיירות היוותה האוכלוסייה היהודית חלק משמעותי של אוכלוסיית היישוב.

וודויי אבי:

לא רציתי לחזור לקובל - עיר מולדתי, פחדתי מאוד. ידעתי ברגע שאחזור אצטרך להתמודד במפגש מול האובדן של הבית והרכוש וכן עם השכול של המשפחה והחברים, להיפגש עם הרוצחים האכזריים של הורי, אחיי ואחיותיי, ימחה שמם.

למען האמת, פחדתי להיות לבד. רציתי להיות כל הזמן בחברתם של יהודים שהיו במצבי, שהצליחו בדרך של קומבינה להינצל מהזוועות ומהתופת הנאצית והרוסית.

הצעירים היהודים בני גילי בעלי התנסויות חיים דומות לשלי, התכנסו יחד להקמת מסגרת חברתית – שנקראה "קבוץ". חלק מהצעירים שהתכנסו שרד את החיים בגיטאות, האחרים את מחנות ההשמדה ומחנות העבודה, חלקם התחבאו ביערות והפכו עם הזמן ללוחמי מחתרת וחיו כפרטיזנים ולוחמי גרילה. אחרים ברחו ועברו את הגבול מרוסיה והגיעו כפליטים לאיטליה, כול החבורה שהתלכדה להיות ביחד, היו בעלי מרקם חברתי וסוציאליסטי כמוני. הרעיון המשותף שעמד למולנו להתארגן "ביחד". במחשבתם היה לממש חלום – נעלה כולנו באחד הימים כקבוצת הכשרה לארץ ישראל.

חבורות, חבורות של צעירים התארגנו והתאגדו לקבוצות מאוחדות. ואלה עם המדריכים הקימו יחדיו את קיבוצי ההכשרה. החבורות הונחו בתבונה רבה ובפיקוח קפדני תחת עיניהם של חברי הנהגת תנועת "השומר הצעיר". כל חברי הנהגה שנקלטו כמדריכים באירופה המשוחררת היו ילידי ארץ ישראל.

המדריכים ה"צברים" שהתקבלו להדרכה היו מלח הארץ - של ישראל, כולם היו דוברי עברית רהוטה, מושרשים עמוק בתרבות ובהווי חיי הקהילה בישראל. המדריכים הצעירים, הביאו עימם התלהבות חברתית ורעיונית כאשר מטרה אחת נכספת נול עיניהם - עליה לארץ ישראל, המדריכים, הצליחו להחדיר מוטיבציה גבוהה ולהפיח רוח חיים חדשה בקבוצות הצעירים, (שסבלה עד אז כל כך הרבה) לכל אורך תקופת התארגנותם באירופה עד לעלייתם וקליטתם בישובים בארץ ישראל.

הצעירים היהודים התלכדו והתארגנו במקום אחד מרכזי וכל זאת כדי לשמור ולשמר את אורח החיים והצביון היהודי וארצישראלי. כולם רצו רק להיות ביחד, מאוחדים ומאוגדים, לאחר שכולם סבלו בימי המלחמה פרידות ואובדנים. להיות ביחד, נתן לכולם את כוחות הנפש לעמוד מול הגויים האנטישמיים, שרצו בכל מאודם ובכל דרך לחסל את שארית פליטת העם היהודי.

רייכנברג, התארגנו והתאחדנו מספר פליטי קבוצת צעירים יהודיים והכרזנו על הקמת התשתית והיסודות לקבוצה חברתית ה"קִיבוץ". תנועת הנוער של "השומר הצעיר" חרטה אז על דיגלה את אחד מעקרונותיה הבולטים ביותר – עליה לארץ ישראל.

רייכנברג – דג'רז'ונוב הקמת הקיבוץ

ריכוז של צעירים וצעירות יהודיים (ואבי ביניהם), שנשארו רק עם בגד לגופם, בודדים וגלמודים לאחר הטרגדיות, שפקדו אותם במלחמת העולם השנייה.

בדג'רז'ונוב שלטו אז הפולנים ובני בריתם הרוסים. אלה הצליחו להביס ולגרש את הצבא הגרמני משלזיה התחתונה בחזרה לגרמניה.

רבים מהפליטים היהודיים, לאחר מסע ארוך ובדרכים מסוכנות. נדדו והתקבצו ברייכנברג – דג'רז'ונוב, הצליחו לפלוש לבתים לא להם. לאחר, שהגרמנים אולצו לנטוש אותם. בתי מגורי הצבא הגרמני היו מאובזרים ברהיטים יקרים ומהודרים וכן במגוון עשיר ורחב של מוצרי חשמל, כלי אוכל מרהיבים וביגוד יוקרתי.

חבורת היהודים, הצעירים, שידם אינה משגת לכלום, שאיבדו הכול, בלשון המעטה, זכו כאן בפעם הזו למעט עדנה "בהשלמת" החוסרים החומריים על חשבונם של הגרמנים. מקור נוסף שהתקבל והגיע לעזרת הצעירים היהודים, היה מארגוני תמיכה בין-לאומיים כדוגמת הג'וינט, האונר"א ואחרים....

הג'וינט פעל להצלת יהודים הנתונים תחת איום. לאחר המלחמה סייע הג'וינט לקיים ולחלץ יהודים מאירופה השסועה. הג'וינט סיפק סעד לקהילות יהודיות במצוקה על ידי אספקת מזון, לבוש ותרופות לזקנים. פעילות חשובה נוספת של הג'וינט היא חידוש החיים והקהילות היהודיות, בעיקר במדינות ברית המועצות לשעבר.

כדי לנסות ולבנות בקבוצות החברתיות ה"קיבוץ" את התחליף לבית ומשפחה היה חשוב מאוד להקים יסודות חדשים לחברות ולרענן מערכות יחסים אישיים. הנהגת "השומר הצעיר" דגלה בשיווין בחלוקת תפקידים ומשימות לכל החברים. חלק מחברי הקיבוץ קיבלו על עצמם משימות שכללו עבודות מחוץ למחנה.

החברים בקיבוץ עסקו בעבודות רבות ומגוונות. אלה שעבדו מחוץ למחנה עבדו בנגרות, במספרה ואפילו בתפירה וחייטות. אילו החברים האחרים, שנשארו במתחם הקיבוץ קיבלו על עצמם משימות שעיקרן התבססו על עבודות שירותי ניקיון במשק הבית, אחזקה עבודות במטבח ובחדר האוכל המשותף.

מעיל – מתנה מחבר אחרי המלחמה

אוגוסט שנת 1946 - המפגש:

אוגוסט שנת 1946, אנחנו עדיין שוהים במחנה הקיבוץ בריכיינברג – דג'רז'ונוב.

המכבסה וחדר הכביסה הקיבוצי שימשו כמקום מרכזי להיכרויות חדשות, לחיזורים ולמפגש בין החברים. אל המכבסה באו כל החברים לאחר יום העבודה הקשה והמפרך במחנה או מחוצה לו, למסור כביסה מלוכלכת או לקבל את הכבסים הנקיים שלהם.

כאן במכבסה, נרקמו שותפויות, התאגדו והוקמו חברויות בין צעירים שזה רק עתה הכירו ביניהם ואהבות חדשות. כאן, פרחו ונבטו להם אהבות חדשות בין צעירים וצעירות שחיפשו שותפים לחיים חדשים.

במכבסה, "הכרתי את אחת הבנות היפות שהצטרפה לקיבוץ. שמה היה ברוריה (ושם חיבה - ברנקה) שמקורה ממשפחת דוידזון, לימים הפכה להיות גם חברתי לחיים".

סוף אוגוסט שנת 1946 - תחילת הנדודים (פרק א')

באחד הלילות של סוף חודש אוגוסט 1946, לאחר שנפלה החלטה על ידי הנהגת הקיבוץ, להמשיך במסע לכיוון ארץ ישראל, יצאנו לדרך לכיוון הגבול עם צ'כיה, קבוצה של צעירות וצעירים, כולם, לאחר שכולם חוו את האובדן והשכול. מלאים רצון עז לממש את חלום ילדותם לעלות ולהקים משפחה ובית בארץ ישראל.

המסע היה ארוך, קשה ומפרך. צעדנו ברגל כל הדרך. היה קשה. סבלנו ממחסור במי שתייה ומזון. היינו צמאים ורעבים. נשים הרות ואמהות צעירות שנושאות את ילדיהם על הידיים, מתיישבות על סלע בצידי הדרך או נשענות על העצים. הזקנים יותר והילדים חשים במהירות את המאמץ. המלחמה קשה לכולם.

חצינו במהירות את הגבול, והצבנו את רגלנו על אדמת צ'כיה הבטוחה.

אנחנו, קבוצת צעירים בצ'כיה בעלי אידיאולוגיה משותפת אך ללא כל תנאי מחייה ראויים. אנחנו לבד. ללא מדריך או מנחה, ללא אספקת מזון וציוד בסיסי, שזה זמן רב לא קיבלנו מכל ארגון מתנדב. נאלצנו כחברי קיבוץ וכגוף תומך להתארגן למחייתנו ולקיומנו בכוחות עצמנו.

בעודנו מתארגנים ומנסים למצוא דרך כל שהיא להשגת אספקה קיומית בסיסית כדי להכניס משהו לפה ולשבור את הרעב, הבנתי כי החיים הם כמו בסרט.

באחד הסיורים והחיפושים ברחובות אחרי איזה שהם שאריות של מזון פגשתי במקרה ב – מאיר יוכט, חבר ילדות, יליד העיירה קובל. מאיר עבד בבריחה (כך כינו את הבחורים שעסקו בעברה ובמציית גבולות של היהודים).

יוכט, שמע על מצוקת הרעב של חברי הקיבוץ ובזכות טוב ליבו הצלחנו להשיג שק מלא בלחם שחור. באותו רגע נדרתי נדר והבטחתי כי לעולם לא אשכח את המעשה הטוב שעשה. בזכות נדיבותו, הצליחה קבוצה שלמה של צעירים לשבור את רעבונם הרגעי וכן להשאיר להם לעוד ימים.

לאחר מספר ימים של מנוחה בצ'כיה הצלחנו לאגור כוחות מחודשים ולחזור קצת לעצמנו. קיבלנו הנחייה מהנהגה להתארגן לתזונה מחודשת. כל חברי הקיבוץ לקחנו שוב את מקל הנדודים והמשכנו במסע ההיחלצות מהצורך הגרמי. הבריחה הגדולה ברגל לכיוון הבלתי נודע - הגבול האוסטרי.

בדרך לא דרך, הצלחנו לגנוב את הגבול ולהגיע לנקודת הריכוז הבאה במסע שלנו לעבר היעד, ווינה – עיר הבירה של אוסטריה. בהגיענו, התמקמנו יחד עם כל חברי הקיבוץ במחנה זמני. מיד לאחר שהתמקמתי יצאתי יחד עם חבר לחפש את חברי ההנהגה הראשית של השומר הצעיר בווינה.

ראשי העיר, ניסו לפשט את השליטה והבקרה על מספר ומצבם של תושבי העיר, החיילים המשרתים בצבא הזרים וכל הפליטים שהתקבצו ובאו לעיר. וינה חולקה ל-4 אזורי שליטה של כוחות הברית לפי מוצאם של החילות: רוסיה, אמריקה (ארה"ב), אנגליה וצרפת.

בזמן חיפושנו אחרי ההנהגה המקומית חציתי בטעות את האזור שבו התמקמנו ועברתי לאזור שבשליטה ובניהול הצבא הרוסי. מיד שחציתי את איזור התחום, נעצרתי. לא היו עלי כל תעודות מזהות או סימני זיהוי אחרים שניתן על פיהם לדעת מהיכן אני בא.

דבר מעצרי הגיע במהירות לידיעת חברי ההנהגה הראשית של השומר הצעיר ובעזרת קשריהם הם הצליחו לשחרר אותי ממעצר. מיד בהיוודע דבר שחרורי פחדו חברי הארגון שפרטי יסגירו את כל החברים ולכן הוחלט להעביר את כל חברי הקיבוץ למחנה הפליטים "וקשהייד" שבאוסטריה.

במחנה "וקשהייד" חיינו היו קשים מנשוא. סבלנו ממחסור במי שתייה ובמזון. לא מצאנו שם את מקומנו. מקום להניח את ראשנו וגופנו העייף היה מותרות. כל יום חיכנו למחר שנוכל לעזוב ולעבור למקום אחר.

הרעב והצמא וכן תנאי ההיגיינה הסביבתיים הגרועים גרמו לעצבנות יתר אצל החברים. הסבל היה רב, אך כולם ידעו שכול הסיטואציה הזו הינה זמנית ואנו נצא לדרך בקרוב. בזאת הייתה נחמתנו.

עבר עוד שבוע ימים, ואנחנו שוב צועדים בשיירה לכיוון העיירה "ביינדר מינכן" ליד העיר "לינץ". עיר תעשייתית שהתמחתה בתעשיות כבדות ובייצור והרכבת מכוניות. עיר שחורה ומפוייחת. דווקא כאן, שהכול היה שחור וקודר זכינו בתמיכת ארגונים אומניטרים כדוגמת האונר"א וג'וינט שתמכו בפליטי המלחמה למעט עדנה כשקיבלנו אספקה ראשונית של מוצרי מזון.

בעיירה "באינדר מינכן" רכשנו ידע וניסיון והתמחנו בסחר חליפין. פיתנו דרכים ושיטות בחלפנות מוצרי מזון כדי להעשיר את סל ומגוון האוכל שלנו. קבוצת חברים שלנו הגיעה לרמת התמחות שכזו כשהחיילים הגרמנים מהווים את הבסיס להחלפות. ההחלפות אפשרו לחברי הקיבוץ להעשיר ולגוון את הסל הדל בלאו הכי במוצרים נוספים.

27 באוגוסט שנת 1946 - החתונה:

לאחר כמה שבועות של שהייה במחנה "ביינדר מינכן", הצעתי אז לחברתי, ברוריה, הצעת נישואין. היא לא סירבה לה. החלטנו להתחתן.

ב- 27 באוגוסט שנת 1946, עמדו שני צעירים מתחת לחופתם, ללא בני משפחה, אך עם הרבה חברים.

החתונה התקיימה לפי ההלכה היהודית, ברוב פאר והדר בהשתתפותם של חברי הקיבוץ. בהכנות ובארגון החתונה קיבלנו עזרה מבנות משפחת ווזה (מאשה ז"ל ואסתר דל"א). לא נישכח אותן לעד.

המשך המסע (פרק ב')

בתחילת חודש דצמבר שנת 1946, יצאנו שוב לדרך, היינו כבר זוג נשוי, בעל ואישה. דווח לנו כי פנינו מועדות לכיוון איטליה. חצינו ברגל את הרי האלפים הגבוהים והמושלגים. ברוריה הייתה בהריון.

חציית הרי האלפים בחורף הוא רגע אשר ידעתי שיגיע והתכוננתי אליו רבות. אמנם אלו לא הרי האנדים הגדולים או רכס ההימלאיה הענק אבל בכל זאת אלו האלפים, רכס הרים גדול מאוד ובייחוד קר מאוד בתקופה זו של השנה.

בדרכנו לאיטליה חצינו את ערי אוסטריה המרכזיות זלצבורג ואינסבורג. הגענו לאיטליה היישר לשערי העיר מילאנו. השתכנו זמנית בבית הספר העירוני על שם "קדורנה".

עם ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. התקיימה עצרת המונים במחנה העקורים סקואולה קדורנה (Scuola Cadorna) במילאנו (Milano), במת הנואמים הייתה על מרפסת בניין במחנה, ועליה תלויים דגל ישראל ושלטים: "תחי המדינה העברית לעד" ו"עם ישראל חי". הנואם הוא יעקב רובינזון (Yakov Robinson), יושב ראש ועד המחנה. בשולחן הנואמים ישבו גם שליחים מארץ ישראל: אסנת שטרן (Osnat Stern) וצבי אלדובי (Zvi Aldubi).

לאחר שהייה של מספר ימים בעיר מילאנו שוב אחזנו במקל הנדודים ועברנו לעיר "ריוולי". ושוב לאחר שהייה קצרה קיבלנו הנחיות לקום ולעבור לתחנה הבאה – עיר הבריה "רומא" שאיטליה.

הגענו לרומא, עיר יפיפייה ומעניינת בנייה ובהיסטוריה ארוכת השנים שלה. התמקמנו על אחת מ- 7 הגבעות שרומא בנויה עליה. גבעת "מונטו מריו". גבעה עם נוף מרהיב המשקיפה על פני העיר כולה.

רומא (Roma) היא בירת איטליה. העיר משתרעת על פני שתי גדותיו של נהר הטיבר באזור לאצ'יו. בעברה הייתה הבירה של האימפריה הרומית ששלטה על שטחים נרחבים באירופה ומסביב לים התיכון. לאחר התמוטטות האימפריה המשיכה רומא לשמש כמרכז של הדת הנוצרית הקתולית.

ברומא עצמה מתגוררים 2.7 מיליון תושבים. בערים שמקיפות אותה מתגוררים עוד כמיליון תושבים. מרכז העיר פרוש בין שבע גבעות ממזרח לטיבר. מצדו השני של הנהר מצויה גבעת הוותיקן שכיום שייכת גם היא לרומא (מלבד קריית הוותיקן). מסביב למרכז הצפוף פרושים פרוורים ברדיוס עצום מהעיר. בין הפרוורים פזורים שדות חקלאיים ושטחים פתוחים רבים, חלקם בטווח של קילומטרים ספורים מהמרכז.

סמלה של העיר רומא מכיל את ראשי התיבות SPQR. ראשי תיבות אלו, שהיו גם סמל הלגיונות של האימפריה הרומית, מסמלים את האמרה הלטינית: Romanus Senatus Populusque - "הסנאט והעם של רומא". ראשי תיבות אלו מופיעים במקומות רבים בעיר כולל עמודים ומכסי ביוב.

לאחר חיפושים רבים שנערכו על הנהגת השומר הצעיר הצליחו אלה למצוא מחנה שיהלום את כולם ויאפשר את ריכוז כל חברי הקיבוץ תחת גג אחד. וילה ענקית, "ווילה קלמנטי" – ששימשה בעבר כביתו של מוסוליני נבחרה למטרה זו.

משפחה מורחבת:

"ווילה קלמנטי" הפכה עם הזמן להיות ביתנו הקבוע. ברוריה שעברה את כל מסע הבריחה באלפים כשיא בחודשי הריון מתקדמים, ילדה את בננו הראשון ב- 17 ביוני 1947.

הילוד הרך קיבל את השם שמואל על שם אבי ז"ל, שהיה היהודי הראשון שנרצח ב"קובל" מירייה של אוקראיני בגבו.

ב"ווילה קלמנטי" השתכנו כ- 12 חודשים עד ל- 22 בדצמבר 1947. באותו יום קיבלנו את ההודעה המשמחת אנחנו "עולים לארץ ישראל".

אטריות נפגשות במקרוני

הייתי בן 6 חודשים, כשהורי עלו מאירופה המשוחררת בשנת 1947 לארץ ישראל עם אוניית המעפילים ה"אומות המאוחדות", שהייתה כקליפת אגוז בים הסוער... אבל הזיכרון הכי חזק שלי הוא הסיפורים שלהם על איטליה, שם למדו בפעם הראשונה לאכול אוכל ממשי. לאחר שעברו את תלאות המלחמה עם הגרמנים, הרוסים, האוקראינים והאחרים. בימים ההם סבלו הורי תקופות ארוכות של רעב ושבר.

אמא בשלה מכל הבא ליד, היא הייתה מנהלת משק למופת, כל מה שניתן היה להשיג באותם הימים בתלושים (קופונים), שקיבלנו משר האוצר – דב יוסף. היא בישלה אטריות (לוקשן), מקרונים שהיו מעורבים ברטבים והרבה גבינה צהובה מגורדת שעורבבה עם רסק עגבניות.

כבר בגיל 7, כשגרנו עדיין בשכונת סחנה דרוויש ביפו, נאלצתי לרוץ מרחק של כמה ק"מ לקופת חולים בגבעת עליה עם קופסת שימורים נעוצה בכף ידי. נכון עד היום יש לי סימן של "מתפרה" בכף היד הימנית.

אמא רסקה את האטריות והמקרוני לחתיכות והכניסה את השברים הקטנים לסיר עם המים הרותחים. מי מאיתנו שרצה מרק עוף של "תלמה" - שקיות (מצרך זול בתקופה ההיא), זכה להוריד את האטריות והמקרוני לתוך הבטן הריקה עם נוזלים בטעם של מרק. אמא תמיד אמרה "ככה אכלנו באיטליה".

כשבגרתי קצת ונסעתי לבקר ברומא, (נולדתי במונטו מריו – אחת הגבעות שברומא יושבת עליה) עיר מולדתי, כבר אכלתי שם במסעדות ספגטי עם רוטב בולונז (בשרי) בעזרת מזלג כשסובבתי אותם בתוך כף ודחפתי את הכול לפה. מבצע שדורש מאמץ.

קבלת ההודעה לעליה לארץ:

באחד מימי חודש דצמבר שנת 1947, התקיים משחק כדור רגל בין לאומי בין המדינות רוסיה לאיטליה. אהבתי את משחק הכדורגל עוד מימי ילדותי בקובל. השתוקקתי מאד לצאת ולראות את המשחק.

נעדרתי מהבית. חזיתי במשחק הכדורגל. הגיעה אלינו קבוצת אנשים שהזדהו כחברי ההגנה. הם דרשו מברוריה אשתי לארוז את מעט מיטלטלין ולהתארגן בכל המהירות ליציאה חפוזה מהבית. לא עזרו כל התחנונים כי בעלה איננו.

ניתנה הוראה חד משמעית על ידי ההגנה כי הלילה עוזבים את איטליה!!! וכי היום מתחיל תהליך העלייה לארץ ישראל.

פחד אחז בברוריה שהייתה לבד בבית עם שמואל התינוק והוא רק בן 6 חודשים. לא עזרו לה כל הבקשות והתחנונים בפני חברי ההגנה שרק יואילו להמתין מעט עד שובי הביתה. הוברר על ידי חברי ההגנה כי פקודה חייבים למלא. הם לקחו את החוק לידיהם ו"עזרו" לאסוף בכוח את החפצים ואותנו גם יחד.

חברי ההגנה לא היו סבלנים במיוחד אך עקשנים מאוד. הם חיכו עד שובי ל"ווילה". בכוח העלו אותנו על המשאית ולקחו אותנו על ציודנו לחוף הים. בחסות החשיכה ובעזרת סירות גומי קטנות העבירו אותנו אל אוניית המעפילים "האומות המאוחדות" שהמתינה כבר לבואנו. קברניט האוניה רצה לעזוב בכל המהירות את חופי איטליה. הוא חשש מפני כל עיכוב. על האוניה המקרטעת והמתנדנדת כקליפת אגוז המתינו בסבלות כ- 500 עולים וכ- 50 תינוקות, שנולדו במסע התלאות בדרך לארץ ישראל.

הייתה הנחיה מפורשת מצד חברי ההגנה שכל משפחה תשאיר את חפציה על החוף והבטיחו כי ייקחו אחריות להעביר במרוכז את כל הטובין לאוניה. הובטח כי ברדתנו מהאוניה כל משפחה תקבל את שלה.

למעשה בדיעבד הבנו כי מעשים לחוד ו"הבטחות" לחוד. חברי ההגנה, שאפו להעלות כמה שפחות מטען על האוניה. כל החבילות והרכוש המועט שהיה לנו נשאר על החוף כדי לאפשר לחברי ההגנה להעלות כמה שיותר עולים לאוניה שנראתה בחיצוניותה כגרוטאת ברזל מטלטלת בים.

ספינת המעפילים

"האומות המאוחדות" הייתה ספינת מעפילים אשר הובילה עולים מחוף איטליה לחוף ארץ ישראל בסוף חודש דצמבר 1947. מעפילי הספינה הורדו בהצלחה לחוף נהרייה למרות התנגדות ופעילות כוחות הביטחון הבריטיים שלא אפיינה אותם האדישות היות ומועד המנדט הבריטי בארץ עמד לפני סיום.

ההפלגה

הספינה, ששמה המקורי היה Archimede, הייתה ספינת מפרשים בעלת נפח של כ-350 הספינה נבנתה בראשית שנות ה-20 של המאה ה-20 באיטליה. לפי אחד המקורות הותקן בה מנוע דיזל שהעניק לה מהירות של 8.

מלווי הספינה היו: המפקד דוד מימון (איש המוסד לעלייה ב') דוד מימון (שפיקד מוקדם יותר באותה שנה על הספינות שבתאי לוז'ינסקי (ספינת מעפילים) שבתאי לוז'ינסקי ושיבת ציון (ספינת מעפילים) שיבת ציון), עמנואל ורדי ושתי אלחוטניות: שושנה כרמלי (קלירס) ושושנה קיני (בנטביץ'). צוות הספינה כלל גם שבעה ימאים איטלקיים שכירים.

בשלהי דצמבר 1947, לאחר שהושלמה הכנתה להפלגה, עגנה הספינה מול חוף צ'ויטווקיה (Civitavecchia) שבחוף המערבי של איטליה, מצפון-מערב לרומא. היא העלתה שם על סיפונה באמצעות סירות 537 מעפילים, יוצאי הונגריה, רומניה ופולין, ובהם 34 ילדים. אני ביניהם.

הספינה יצאה לדרכה ב-24 בדצמבר, להפלגה שנמשכה שמונה ימים. בהתאם לנתוניה ועל מנת להקשות על הגילוי, הפליגה הספינה סמוך לקו החוף, היא שטה דרך מיצר [[מסינה]] שבין איטליה לסיציליה, מצפון לאי כרתים, על פני החוף הדרומי של קפריסין עד לחוף ומשם הדרימה אל חופי הארץ.

במהלך ההפלגה ננקטו אמצעי זהירות במטרה למנוע את זיהוי הספינה כנושאת מעפילים. נוסעיה הורשו לעלות על הסיפון רק בלילות. לקראת סיום ההפלגה פורק המטבח שנבנה על הסיפון והושלך לים.

בעת שהספינה התקרבה לחופי הארץ פקדו עליה אנשי המוסד לעלייה ב' שם להגיע לחוף נהרייה, אך בהמשך שינו את דעתם והורו לה להגיע לחוף תל אביב מכיוון מצרים – דבר שהיה מחייב להאריך את מסעה בכ-480 קילומטר.

מפקד הספינה החליט שלא לקיים את ההוראה החדשה אלא להמשיך לחוף נהרייה. הוא עשה כן משום שחשש שהארכת ההפלגה תגדיל את הסיכון לאיתור הספינה על ידי מטוסים וספינות בריטיים, וכן משום שלא רצה להחמיץ את ההזדמנות להנחית את המעפילים בחוף ב- בינואר, יום ראשית השנה החדשה, מועד שבו היה סיכוי שהבריטים בחוף יהיו פחות ערניים.

מיימון דיווח אחר כך שכאשר הגיעה הספינה לראש הנקרה הוא הבחין במשחתת בריטית באופק, ולכן שינה את כיוון הספינה כדי להיצמד לחוף ככל האפשר. לדעתו הבחינה המשחתת בספינה אך לא העזה להתקרב אליה בגלל הסלעים באזור. באותה עת ממש היה הצי הבריטי עסוק בליוויי שתי ספינות המעפילים הגדולות ביותר עד אז – "עצמאות" ו"קיבוץ גלויות" - לנמל בקפריסין, נחום בוגנר סבור שאפשר שבשל כך העדיפו הספינות הבריטיות להתעלם מן הספינה, אם בכלל הבחינו בה.

עליית המעפילים:

עלינו על הספינה שחברי ההגנה כינו אותה "האומות המאוחדות", משפחה בת 3 נפשות. ללא רכוש. רק הבגדים שנשארו לגופנו. ההפלגה מרומא לארץ ישראל ערכה כ- 8 ימים ולילות. סבלנו מאוד בהפלגה הזו. לא הורגלנו לים. כל הדרך לא היינו בקו הבריאות. ההקצבה לשתיה ומזון הייתה דלה ביותר. משפחתנו הוקצבה בקבלת חצי ליטר מים וכמה פרוסות לחם שחור קשה.

ב- 31 בדצמבר 1947, הבריטים בפלסטינה חוגגים את כניסת ראש השנה האזרחית ואנו כמעפילים מגיעים בעישון לילה לחופי הארץ שכל כך חשקנו בה. הבריטים כמוכן, היו שתויים מכמויות הוויסקי ששתו. כך הקלו על הכניסה שלנו. חברי ההגנה ניצלו את המומנטום של חגיגות ראש השנה ונתנו הוראה לכל העולים לעזוב מיידית את הספינה ולרדת במהירות אל החוף.

אני אישית נאלצתי לתמוך באשתי ברוריה ולהחזיק גם את שמואל התינוק מעלה מעל ראשי כדי שהגלים הגבוהים לא יסחפו אותנו למעמקי הים.

השעה בדיוק 12 בלילה. הצלחנו לעמוד במשימה. נחתנו בחוף נהרייה. הגענו לחוף מבטחים. היינו מפוחדים, רטובים ועייפים. צמאים ורעבים. כל רכושנו נשאר באיטליה על החוף. אך ממשנו לבסוף את חלומנו והגענו לארץ ישראל.

הקליטה בארץ ישראל:

חברי ההגנה, שהמתינו לחברי הקיבוץ על חוף הים בנהרייה קיבלו את פנינו בשמחה וריקודים ובעזרת החשיכה הצליחו להעביר אותנו לקיבוץ יגור.

כבר באותו הלילה זכינו לקבלת פנים נלהבת מצד הערבים הישראלים שחששו מאוד מהתעצמות גלי העלייה של העולים המעפילים לארץ ישראל.

היה חשש נוסף מפני הבריטים והוא להשאיר אותנו בקיבוץ יגור ולכן אנשי הסוכנות מיהרו להגיע לקבוץ כדי לאפשר את העברתנו למקום מבטחים.

אנשי הסוכנות תחקרו אותנו על משפחת דודתה (אחותו של סבא זאב) של ברוריה החיה עם משפחתה בבני ברק. אימתו את כל הפרטים על בני משפחתנו וקיבלנו את אישורם שאנו יכולים להגיע ולהתארח אצלם בבית.

כדי לאפשר את היציאה המידית באוטובוס אגד, לכיוון מרכז הארץ. קיבלנו מאנשי הסוכנות כ- 2 לירות ישראליות לדמי כיס.

יצאנו שוב לדרך חדשה.

ויסיה מימין עם חברה בקיבוץ

חבלי הקליטה בארץ ישראל

פרק ב'

סיפור חייהם של
ברוריה ואברהם אגבר

כתב:
שמואל אגבר

•

חבלי הקליטה בארץ ישראל

מספרים: ברוריה ואברהם אגבר

כתב ועיבד: שמואל אגבר

המשך סיפור חבלי הקליטה נערך בביתנו, שבגן יבנה, יום רביעי ה-11 מרץ 2009, שושן פורים.

נקלטנו בארץ ישראל בלי עזרת הסוכנות היהודית, שתמכה אז ב"עולים" החדשים, היינו משפחה טרייה שזה רק עכשיו באה בברית הנישואין, צעירים חסרי מנוח וגם קצת נאיביים אך עם תינוק בן 6 חודשים.

בני ברק - תחנה ראשונה

אנחנו כבר משפחה בת 3 נפשות, הגענו לעיר בני ברק בסמיכות לתל אביב הגדולה, לבית הדודים של ברוריה, יהודית וחנוך אברהמסון. המשפחה, גרה בשכירות בדירה קטנה בת 2 חדרים. השתכנו בה ההורים ובתם העומדת להינשא. קיבלנו אותנו יפה, בזרועות פתוחות. הסידור הזה לגור כולנו ביחד, היה טוב ליום או יומיים, הצטרכנו ככול מחיר למצוא פיתרון אחר הולם ומהיר. באנו בלי כלום. אנשי העלייה רימו אותנו באיטליה, כשהבטיחו שהמטען שלנו יגיע לאחר עלייתנו לארץ ויימסר בהקדם.

מצבנו היה עגום ודחוק. לא היה לנו שום רכוש למכור. לא היה לנו כלום. בצער לנו, שלחנו מברק לקרובי משפחה, שהיגרו לאמריקה. פרטנו להם את כל מסע התלאות, שעברנו מאיטליה עד הגיענו לארץ ישראל. בנוסף ציינו כי אנו נקלענו למצוקה כספית והפרוטה חסרה לנו. קיוונו כי המכתב יגיע אליהם והם יעזרו. קבלת סכום הכסף מהם הייתה תקוותנו האחרונה. במכתב התשובה שקבלנו מהם הוברר כי, המשפחה העבירה אלינו באופן מידי את ה- \$ 100 האמריקאיים המבוקשים. קיבלנו עבורם בשוק השחור סכום השווה ל- 33 לירות ישראליות, סכום נאה באותם הימים.

אחד הפתרונות המהירים ובעלי סבירות גבוהה לשיפור תנאי המגורים והעלאת מצבנו הכלכלי היה לעבור לחיות בקיבוץ. רצינו מאוד ללכת לקיבוץ **רותמה**, שבדרום, היו לנו שם חברים שעשו עליה מאירופה באותה תקופה.

התוכנית לא יצאה אל הפועל כי, ראשי הקיבוץ דרשו מאיתנו, שנשאיר את הילד שלנו במרכז הארץ. למרות שכול כך רצינו לא יכולנו להסכים לתנאי אכזרי שכזה והנושא ירד מיד מסדר יומנו.

ביינתיים, לאחר שחלפו להם כמה ימים, קיבלנו מקובי המשפחה שמאמריקה הרחוקה את ה- \$100 האמריקאיים הנחשקים והכול כך נחוצים לנו. בכסף (לירות) שקיבלנו לאחר ההמרה, שכרנו חדר בתוך דירה בכפר אוננו, שהייתה קרובה למחנה הצבאי של הצבא הבריטי "תל - ליטוונסקי" (היום תל השומר). תנאי המגורים לא היו מי יודע מה. המטבח היה משותף לכמה משפחות שחיו בבית הזה וכלל גם פתיליה על נפט (כיום יש פלטת חשמל או גז), שעמדה על ארגז עץ למשלוח תפוזים, (כזה שנועד למשלוח תפוזים לחו"ל) וכן סט של כלי אוכל שמנה שתי צלחות ומזלגות.

עבודות מזדמנות

כדי להביא אוכל הביתה. היה צורך דחוף במציאת תעסוקה כדי להביא הביתה פרנסה. במשך הזמן עבדתי בכל מיני עבודות מזדמנות. עבדתי בבני ברק בסבלות, וכן בבית חרושת לצמר גפן. ניסיתי גם את מזלי בלהיות עצמאי יחד עם עוד שותף, שכרנו סוס ועגלה ויצאנו לקטוף תפוזים בפרדס (היום זה פרדס כץ). עמדנו ברחוב ומכרנו כל שק תפוזים ב- 10 גרוש. חצי מהכסף, שהרווחנו הלך עבור השכרת העגלה וסוס והחצי השני של הרווח התחלקנו אני ושותפי.

ינואר שנת 1948 – מסטיקים

בסופו של דבר בזכות אנשים טובים, שעזרו לי הצלחתי להיקלט בעבודה בבית חרושת לייצור מסטיקים וסוכריות בשם גורמן. השתכרתי שם כ- 0.90 גרושים ליום עבודה. יום אחד, ביקשתי מבעל בית החרושת, שייתן לי כמות גדולה יותר של מסטיקים לעטיפה כדי שגם אישתי תוכל לעזור ולעבוד בבית ובכך נוכל להרוויח עוד כמה גרושים.

בכל ערב כשחזרתי מהעבודה, הבאתי הבייתה חומר גלם לעטיפה. יישבנו יחד שנינו עד מאוחר בלילה לעטוף ולעטוף. עבור כל 200 יחידות של מסטיקים עטופים וארוזים בחבילות בבית קיבלנו עוד 10 גרושים.

מכיוון, שכל רכושנו והמטען האישי הלך לאבדון באיטליה, נשארנו בלי כלום. היה לנו צורך בלהצטייד בדברים בסיסים וראשוניים. אדם אחד בשם ברשק, שהייתה לו חנות בשוק הכרמל היה מגיע לכפר אונו כדי למכור את מרכולתו. הוא הציע לנו לקנות דברים לבית והתמורה תשולם בתשלומים בסך של חצי לירה לשבוע. השתכנענו מידיית וקנינו מצעים וגם בגדים לילד שלנו.

בשבילנו סידור הקניה בתשלומים היה קרש הצלה. יכולנו לקנות דברים וגם לשמור על אורח חיים תקין ונורמאלי. היות והיינו העולים החדשים הראשונים שנקלטו בכפר אונו, זכינו לתמיכתם של כולם. התושבים "ריחמו" עלינו והציעו לנו את עזרתם בכל.

כפר אונו - שכר דירה

סיפור או קוריוז על בעל הדירה, ששכרנו ממנו את החדר בכפר אונו. השוכר היה אדם דתי ואיש מאמין. במקרה, יום אחד הקצב המקומי קרא לי ונתן לנו חתיכת בשר אחרי ניקור (בשר לא כשר). משפחת גרינברג השכנה שלנו השאילה לנו את מכונה הטחינה כדי לטחון את הבשר. אשתי, עמדה והכינה קציצות כדי שבערב כשאחזור הביתה מהעבודה נשב יחד לשולחן ויהיה לנו הפעם לאכול משהו לא שיגרתי. אותו אדם שהיה מאוד דתי לא יכול היה לעמוד בפני הפיתוי ואכל לנו (כמובן ללא רשות) את הקציצות מבלי להניד עפעף. אנחנו נשארנו רעבים.

באותם הימים היו ימי הצנע וחילקו תלושי אוכל בסיסי שאפשרו רכישת לחם, סוכר, בשר ועוד. הקצבה לכל משפחה הייתה חצי כיכר לחם ולפעמים בזכות הילד קיבלנו קצת יותר. אצל החלבן היינו קונים אונקיית חלב רק בשביל הילד.

האוטובוס, מכפר אוננו לבני ברק יצא פעם בבוקר ומבני ברק חזרה פעם בערב במידה והייתי מתעכב, אזי כמובן איחרתי את ההסעה. לעיתים, נאלצתי לצעוד רגלי מכפר אוננו לבני ברק.

גרנו בכפר אוננו במשך שנה. יום אחד קיבלנו מהמועצה המקומית פניה עם הצעה בצידה לרכוש חדר וחצי בנוי על מגרש, תמורת 132 לירות. ניתנה לנו אופציה לשלם את הסכום בתשלומים של חצי לירה כל שבוע. היינו תמימים ונאיביים ולא חשבנו, שקודם כול צריך לקחת את ההצעה בשתי ידיים ולא לשאול הרבה שאלות. פחדנו להיכנס לחובות ולכן נשארנו שוב בלי כלום.

המעבר - יפו

סוף שנת 1948, מדינת ישראל כבר כל המפה. כל בני משפחתה של ברוריה אישתי, הגיעו לארץ מאיטליה. האב זאב דוידזון ואשתו החדשה, שרה, האחות בלה עם בעלה אברהם פסטרנק ובנם מרדכי (מוטי) והאח הצעיר יוסקה שלא היה נשוי.

המשפחה "המורחבת" עברה לגור ביפו. שוכנה בתוך ליבה של השכונה הערבית, **שכונת התמרים ("סחנה דרוויש")**. היו בה בתים מצ'וקמקים, ח'ירבות. גם אנחנו קיבלנו עבורנו חדר.

מלחמת השחרור פרצה. רבים מתושבי השכונה המוסלמיים, נסו על נפשם והשאירו את כל רכושם ומיטלטליהם מאחוריהם. מדינת ישראל מינתה אז את האפוטרופוס שלה וזה לקח על עצמו את הסמכות לשיכונם של ה"הפולשים" היהודיים שורדי התלאות והנדודים, שרק זה רק עתה עלו לארץ.

הכניסה ל"בית החדש" ביפו היה מעבר חד. אמנם, עברנו מדירת חדר בכפר אוננו, מתנאי מגורים "טובים" ל"פחות" טובים. כאן, השירותים והמקלחת היו מחוץ לבית. השירותים בעשויי מצריף (בור ספיגה) היו משותפים לכל המשפחות שחיו בחצר. בימי החורף היינו אוספים את מי הגשמים שחדרו ל"בית החדש", הטיפות זלגו וטפטפו מהגג שדלף לתוך גיגיות גדולות הפזורים בחדר. נפלנו בפח.

שמואל, בן 6, כבר הלך לבית הספר. התחיל ללמוד בבית-הספר היסודי "**יונה הנביא**" בגבעת עליה (ג'בליה) ביפו.

המאפיה והקרח

השנה 1950, היום הוא שישי בבוקר. כמידי שבוע אני בדרכי לבית הספר היסודי "יונה הנביא". מגש עם חלות ועוגות על ראשי ואני בכיוון אל המאפיה של הטריפוליטני, בכניסה לבת ים. כמובן בגמר הלימודים הייתי עובר שוב דרך המאפיה והפעם באותה שיטה המגש על הראש מכוסה במפה שתגן מפני כל הזבובים שהיו עטים אלי, אך בכיוון ההפוך ל"סחנה דרוויש" שכונת מגוריי שהייתה מעורבת בערבים ויהודים כאחד. אין לתאר את ה"סבל" הנוראי של ההליכה עם העוגות, שריח השמרים והריבה מופצים לכל עבר. הסוס והעגלה המלווים בצלצול הפעמון וקריאת המוכר "קרח", "קרח" לקהל לקוחותיו היה מחזה שיגרתי בשכונה. היה לנו מקרר ששמר על התבשילים של אמא בעזרת בלוקי הקרח שנבלעו בתוכו.

קנינו אחת לשבוע ממוביל הקרח שנהג בסוס ועגלה בכול השכונה את הגודל הרצוי של החתיכה שהותאמה לארז הקרח. בעזרת דקר הוא היה "קורע" את הבלוק לפי המידה שלישי או חצי. בגלל גילי הצעיר הייתי חייב בעזרת מתקן ההרמה לקחת הביתה פעמיים שני שלישים. אחד היה נכנס למקרר ואילו השלישי השני הועבר לאחר כבוד ל"פיילה" (שבימי החורף אבא הייה אוגר בה את מי הגשם שנכנסו דרך הגג) ה"שלישי" כוסה בשק יוטה כדי לשמור ולהגן עליו עד לאמצע השבוע. אנחנו כילדים אהבנו לאסוף את שאריות הקרח שניתזו לתוך העגלה בזמן החיתוך בדקר. היה לחתיכות האלה טעם קצת מלוח אך שימש כתחליף טוב וזול לקרטיב שלא היה לנו...

מוכר הנפט היה מגיע גם הוא רכוב על עגלה וסוס ובוא נשמע עד למרחוק בקריאותיו "נפט" "נפט", הוא איפשר לנו כילדים למלא את המיכל ולרוץ הביתה פעם או פעמיים בהתאם לצורך. לא הייתה לו סבלנו רבה לילדים.....

אנחנו מילאנו את תפקידי השרות והאחזקה כי ההורים היו עסוקים בפרנסת המשפחה.

מחלק החלב

הגברים במשפחה התאחדו והתחילו לסחור ולעבוד בחלוקת חלב לבתים, באותה תקופה רכשו חלב בכדים מתנובה וחילקו בבתים. גם אני הצטרפתי אליהם. זאת לא הייתה עבודה בשבילי היא פשוט לא התאימה לי. כדי להרוויח ואפילו את המעט היה צורך בלמהול את החלב במים כדי לקבל כמות גדולה יותר חלב וגם קצת לרמות את הלקוחות.

אני מאידך, שהגעתי לבתים וראיתי משפחה שלא הייתה מצויה בידם הכסף לשלם עבור החלב הוספתי עוד כהלכתי וקניתי לחם בכספי שלי גם לחם. הגיעו מצבים, כשהיה צריך לשלם ולהעביר את הכסף עבור החלב לתנובה. בגלל חובותיהם של הלקוחות, לא היה לי כסף במה לשלם.

פנקסי חובות הלקוחות הלכו ותפחו. מספר הלקוחות, ש"רשמו" בפנקס הקטן ולא שלמו הלך וגדל. היות שאזור החלוקה שלי שהיה בתל - עריש, (היום תל גיבורים) היה קשה ומורכב הן מבחינה גיאוגרפית והן מבחינת סוציאקונומית של האוכלוסייה, שהייתה במילא קשת היום.

החמור

היה קשה לי, לא יכולתי לדווש לשם בעגלת שלושת הגלגלים. משקל החלב והכדים היה כבד מאוד, אזור החלוקה היה קשה למעבר האופניים בקיץ. היה חול טובעני. בחורף מאידך היו שלוליות ואגמים של מי הגשמים והביוב שזרם ברחובות, חשבת על פיתרון שייתן לי מענה הולם. יצאתי לשוק הבמות לנסות לקנות חמור ועגלה, לא ידעתי איך להתנהג עם חיה עקשנית שכזאת.

יום אחד החמור חלה והוטרניר מיפו הנחה אותי להשקות אותו במנות קצובות של שמן קיק. קניתי את הבקבוק של השמן בבית המרקחת ובמקום לתת לו לפי המרשם, נתתי לחמור לשתות את כל תכולתו הבקבוק. כמובן, לא הצלחתי לרפא אותו. החמור לא הצליח לעכל את שמן הקיק והוא נפח את נשמתו והתפגר בו במקום. היה עלי לדאוג לקבורתו.

מה לעשות? הלכתי וחיפשתי לקנות חמור חדש.

באחד הימים, קשרתי את החמור החדש לעץ גדול, ליד בית הספר כדי שלא יברח, כמו שנהגתי לעשות מדי פעם, חברה קבלנית, לעבודות עפר עבדה במקום, לא שמת לי לב כי יש שם בור עמוק. לאחר זמן מה, חזרתי מחלוקת החלב בסביבה ומצאתי להפתעתי את החמור בתוך הבור, החמור שכב על גבו. כמובן, היה ללא רוח חיים. שוב היה עלי לדאוג לקבורתו. לא יכולתי לצאת לעבודה בחלוקת החלב, בלי עזרת חמור שתאפשר לי לשאת את המשא הכבד של הכדים ולכן יצאתי בפעם השלישית לחפש לקנות מסוחר הבהמות חמור חדש.

החמור השלישי, הזמנתי אותו מהאי השכן – קפריסין, שהתמחו בגידול חמורים. "עליה" החמור לארץ הייתה ביבוא אישי. נסעתי לעיר הערבית לוד לאחר כבוד להביא אותו. במשך שעות ארוכות הובלתי וגם רכבתי על החמור **מלוד עד ליפו**. ברגעים אלה ידעתי כי כאן נגמר סיפור חלוקת החלב. סלדתי מעבודת זו של החלוקה,

התושבים שהגרוש לא היה אף פעם מצוי בידם ניצלו אותי ככל שניתן. כולם בלי יוצא מן הכלל לקחו חלב באשראי – "לרשום בפנקס". מידי פעם הפנקס הלך לאיבוד יחד עם החובות של כולם. הגיעו מים עד נפש, לא יכולתי להמשיך בעבודה הזו וחיפשתי פרנסה אחרת, שתיתן למשפחתי קיום הולם.

איש הדפוס

התחלתי לחפש עבודה במקצוע הדפוס. עוד בהיותי נער בעיר הולדתי - קובל מקצוע רכשתי מיומנות בעבודות הדפוס. פניתי לאורי אלפרט, שהיה מבני העיר קובל ושימש באותה תקופה כחבר מועצת תל-אביב יפו. בקשתי שינסה לעזור לי במציאת מקום עבודה הולם באחד מבתי הדפוס בעיר. תפקידו הבכיר היקנה לו זכויות, הייתה בידו הסמכות והאפשרות לסדר אותי לעבודה בכל אחד מבתי הדפוס שהדפיסו אז עיתון. הוא, שלא כל כך רצה לעזור התחיל לשאול שאלות מפתיעות שהתייחסו לתנועה שעליתי איתה לארץ. כמובן, שהשבתי לו בלי היסוס כי, עלינו לארץ עם תנועת ה"שומר הצעיר". אורי אלפרט, טען והסביר לי כי אני לא יכול להתקבל לעבודה בדפוס בגלל שאין לי בכלל פנקס אדום (בתקופה זו, היה סימן היכר להיותך חבר הסתדרות). כאשר יש לך משפחה אתה צריך לחשוב גם על איך לקיים אותה ולכן לא נותרה לי בריירה ויצאתי לעבוד בעבודות בניין.

אחר הצהרים לאחר שובי מעבודה הייתי יוצא לפעילות מפלגתית. הייתי מכור לאידיאולוגיה ופעיל מאוד במפלגת הפועלים המאוחדת (מפ"מ) בסניף יפו. הסניף הקטן שכן אז ברחוב שדרות ירושלים. היווה מקום כינוס חברתי לכל העולים מחבר העמים ואירופה. באחד הימים, בקשתי מחברים שנשלחו כנציגי קיבוצי השומר הצעיר שהיו בהנהגת מפ"מ, שיעזרו לי להיקלט בעבודה בדפוס "על המשמר".

נכון, זה לא היה קל, אך, לבסוף לאחר הרבה בקשות, הבטחות רבות ובזכות עקשנות התקבלתי והתחלתי לעבוד בעיתון במחלקת הרוטציה שהדפיסה מספר עיתונים.

עובד ב"על המשמר"

השנה היא 1953. אני כבר נימנה על צוות עובדי הדפוס "על המשמר". התקבלתי למחלקת הרוטציה, הדפסה העיתון בגלילי נייר. ידעתי, שאני מסוגל ללמוד ולהתקדם בעבודה וכך זה גם היה. ברבות הזמן התקדמתי בסולם הדרגות והתמונתי להיות אחראי על מחלקת ההדפסה של העיתון. בזכות ההתמדה והרצון ללמוד, נשלחתי להשתלמות לגרמניה ללמוד על מכונות הדפוס החדישות שאפשרו הדפסת 5 צבעים. אהבתי את העבודה.

באותו זמן, הכרתי את **אלי מנדל**, שגם הוא היה קובלאי. הוא עסק בהוצאת והפצת עיתון ה"ספורט". עזרתי לו כמה שיכולתי ועד היום אנחנו חברים טובים.

משה זין

באחד הימים, ביום החופשי שלנו הלכתי עם ברוריה אשתי לסרט וכשחזרנו בלילה הבייתה ראיתי מישהו שוכב לו בחוץ על ספסל העץ. התקרבתי אליו וראיתי שזה **משה זין**, גם הוא יליד קובל. הוא סיפר כי עזב את הקיבוץ ואין לא למי לפנות ואין לא איפה לישון. החלטנו בו במקום לקחת אותו אלינו הביתה ולתת לו פינה בדירת החדר שהייתה לנו, בה גרנו עם שני ילדים קטנים.

זין, שהה אצלנו במשך כ- 6 שבועות. קיבל מאיתנו תנאים של בית מלון אכל ושתה, קיבל שירותי כביסה וניקיון, והוא מצידו, בילה את זמנו בטיולים והנאות אחרות.

יום אחד הובא לידיעתנו כי, "הדייר" שלנו קיבל תלושי אוכל ועוד כל מיני צ'ופרים אחרים, שאותם הוא החביא מתחת למיטה.

בזמן שנעדרנו מהבית הוא היה מוציא מהמחסן הפרטי שלו מתחת למיטה קופסאות סרדינים ואוכל אותם בגפו.

לא הבנו מדוע הילד בוכה כל הזמן, בגלל שלא ידע עדיין לדבר הוא היה מביט לכיוון המיטה וכאילו אומר "גם אני רצה לאכול מדגי הסרדין האלה", **משה זין** התגלה כאגואיסט ונימנע מלתת לילד את מבוקשו.

לאחר שהבנו עם מי ואם איזה חבר יש לנו עסק, כבר למחרת בבוקר, לא הכנו לו ארוחת בוקר וביום שלמחרת כבר לא השארנו לו מצרכים לארוחת הצהריים. הוא הבין את הרמז, שאינו רצוי כבר יותר בבית שלנו, לקח את חפציו ומיטלטליו המעטים ומבלי לומר תודה ושלום עזב כלא היה.

עברה לה שנה, שוב זכינו לביקורו של ידידנו **זין משה**. אך הפעם ביקש זין את טובתי. הוא ביקש שאלך להעיד בעבורו בשגרירות ארה"ב שאין לו עבר במפלגה הקומוניסטית. למרות כל המטענים השליליים שהשאייר ולמרות כל הכעסים נעתרתי לו והלכתי להעיד עבורו בשגרירות. בזכות העדות שלי הוא זכה לקבל אשרת כניסה לארצות הברית. מאז לא שמעתי אודותיו.